

Cauza C-139/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

25 februarie 2022

Instanța de trimitere:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

18 ianuarie 2022

Reclamanți:

AM

PM

Pârâtă:

mBank S.A.

Obiectul procedurii principale

Clauze contractuale abuzive – Nulitatea contractului – Obligația de informare cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului și la riscuri – Cerere de plată a unei sume de bani cu titlu de rambursare a unei plăți nedatorate în legătură cu nulitatea unui contract de credit ipotecar

Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare

Interpretarea legislației Uniunii Europene, în special a articolului 3 alineatul (1), a articolului 4 alineatul (1), a articolului 6, a articolului 7 alineatele (1) și (2) și a articolului 8 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului și a principiului efectivității; articolul 267 TFUE.

Întrebările preliminare

1. Articolul 3 alineatul (1), articolul 7 alineatele (1) și (2) și articolul 8 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că, pentru ca o clauză contractuală care nu a fost negociată în mod individual să fie considerată drept abuzivă, este suficient ca conținutul acestei clauze să corespundă conținutului unei dispoziții contractuale standard care a fost înscrisă în registrul clauzelor ilicite?

2. Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că se opune unei interpretări judiciare a reglementărilor naționale potrivit căreia o clauză contractuală abuzivă își pierde caracterul abuziv dacă consumatorul poate alege să își execute obligațiile contractuale pe baza unei alte clauze contractuale care este echitabilă?

3. Articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că comerciantul are obligația de a informa fiecare consumator cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului și la riscurile asociate contractului, chiar dacă consumatorul în cauză are cunoștințe adecvate în domeniul dat?

4. Articolul 3 alineatul (1), articolul 6 [...] și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care mai mulți consumatori încheie același contract cu un singur comerciant, aceleași clauze contractuale pot fi considerate abuzive pentru primul consumator și echitabile pentru cel de al doilea și, în acest caz, consecința acestui fapt poate fi faptul că contractul este nul în ceea ce privește primul consumator și valabil pentru al doilea consumator, astfel încât acesta din urmă este supus tuturor obligațiilor care decurg din contract?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (JO 2016, C 202, p. 1): articolul 169 alineatul (1).

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO 2016, C 202, p. 391): articolul 38.

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare „Directiva 93/13”): considerentele al patrulea, al douăzeci și unulea, al douăzeci și patrulea; articolul 3 alineatele (1) și

(2), articolul 4 alineatele (1) și (2), articolul 5, articolul 6 alineatul (1), articolul 7 alineatele (1) și (2), articolul 8.

Dispozițiile de drept național invocate

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Constituția Republicii Polonia din 2 aprilie 1997)

„Autoritățile publice protejează consumatorii, utilizatorii și chiriașii împotriva activităților care le amenință sănătatea, viața privată și securitatea, precum și împotriva practicilor comerciale neloiale. Domeniul de aplicare al acestei protecții este definit prin lege” (articolul 76).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Legea din 23 aprilie 1964 - Codul civil), Dz. U. (Monitorul Oficial) nr. 16, poziția 93, cu modificările ulterioare), denumită în continuare „Codul civil”

Consumatorul este definit ca fiind o persoană fizică care încheie cu un comerciant un act juridic care nu are legătură directă cu activitatea sa economică sau profesională (articolul 22¹).

Comerciantul este o persoană fizică, o persoană juridică sau o unitate organizațională, așa cum este menționată la articolul 33¹ alineatul 1, care desfășoară în nume propriu o activitate comercială sau profesională (articolul 43¹).

Un act juridic contrar legii sau prin care se urmărește eludarea legii este nul, cu excepția cazului în care o dispoziție relevantă prevede altfel, în special în cazul în care aceasta prevede că dispozițiile nevalide ale actului juridic sunt înlocuite de dispozițiile relevante ale legii (articolul 58 alineatul 1).

Un act juridic contrar regulilor de conviețuire socială este nul (articolul 58 alineatul 2).

În cazul în care numai o parte a actului juridic este lovită de nulitate, celelalte părți ale actului rămân în vigoare, cu excepția cazului în care reiese din împrejurări că actul nu ar fi fost executat în lipsa dispozițiilor lovite de nulitate (articolul 58 alineatul 3).

Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru consumator atunci când definesc drepturile și obligațiile acestuia într-un mod care contravine bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze ilicite). Această dispoziție nu se aplică clauzelor care se referă la principalele prestații ale părților, în special la preț sau la remunerație, atunci când sunt formulate fără echivoc (articolul 385¹ alineatul 1).

În cazul în care o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator în temeiul alineatului 1, celelalte clauze contractuale rămân obligatorii pentru părți (articolul 385¹ alineatul 2).

Se consideră că nu au fost negociate în mod individual acele clauze contractuale asupra cărora consumatorul nu a avut o influență efectivă. Prezenta dispoziție se aplică în special la clauzele contractuale preluate din modelul de contract propus consumatorului de cealaltă parte din contract (articolul 385¹ alineatul 3).

Compatibilitatea unei clauze contractuale cu bunele moravuri se evaluează la momentul încheierii contractului, luându-se în considerare conținutul acestuia, circumstanțele în care a fost încheiat, precum și celelalte contracte care au legătură cu contractul ale cărui clauze fac obiectul aprecierii (articolul 385²).

Orice persoană care obține un avantaj patrimonial fără temei juridic în detrimentul unui terț este obligată să îl restituie în natură, iar dacă acest lucru nu este posibil, să restituie contravaloarea acestuia (articolul 405).

Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special plăților nedatorate (articolul 410 alineatul 1).

O plată este nedatorată dacă cel care a executat plata nu avea nicio obligație sau nu avea nicio obligație față de persoana pentru care a executat-o, dacă temeiul efectuării plății a dispărut sau dacă obiectivul urmărit de plată nu a fost atins sau dacă actul juridic care obligă la executarea plății era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia (articolul 410 alineatul 2).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Legea din 17 noiembrie 1964 Codul de procedură civilă, Dz. U. nr. 43, poziția 296, cu modificările ulterioare) – volumul I, titlul VII, capitolul IVb - în versiunea în vigoare până la 16 aprilie 2016.

Cauzele privind declararea dispozițiilor unui contract standard ca fiind ilicite sunt de competența Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional Varșovia - Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor) (articolul 479³⁶ din Codul de procedură civilă).

În cazul în care admite acțiunea, instanța reproduce în dispozitivul hotărârii conținutul dispozițiilor contractuale standard declarate ilicite și interzice utilizarea lor (articolul 479⁴² articolul 1 din Codul de procedură civilă).

O hotărâre judecătorească definitivă își produce efectele față de terți din momentul înscrierii dispoziției contractuale standard declarate ilicite în registrul menționat la articolul 479⁴⁵ alineatul 2 (articolul 479⁴³ din Codul de procedură civilă).

Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów (Președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor) ține, pe baza hotărârilor menționate la

alineatul 1, un registru al clauzelor contractuale standard declarate ilicite (articolul 479⁴⁵ alineatul 2 din Codul de procedură civilă).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Legea din 5 august 2015 de modificare a Legii privind protecția concurenței și a consumatorilor și a altor legi, Dz. U., poziția 1634) – care a intrat în vigoare la 17 aprilie 2016: articolul 2 alineatul 2, articolul 8 alineatul 1, articolul 9 și articolul 12.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

La 7 octombrie 2009, reclamantii-împrumutați, acționând în calitate de consumatori, au încheiat cu banca un contract de credit ipotecar indexat în franci elvețieni (CHF), supus unei rate variabile a dobânzii (clauza 9 alineatul 1). În temeiul contractului, banca pârâtă le-a acordat un împrumut în valoare de 246 500 PLN. Suma exprimată în CHF avea un caracter informativ și nu constituia o obligație a băncii. Valoarea creditului exprimată în monedă străină în ziua plății acestuia putea fi diferită de cea declarată. În plus, contractul prevedea că ratele (capital și dobânzi) vor fi rambursate în PLN după conversia prealabilă a acestora în conformitate cu cursul de vânzare CHF din tabelul cursurilor valutare la cumpărare/la vânzare al băncii valabil în ziua rambursării (clauza 10 alineatul 4). Regulamentul privind acordarea de împrumuturi și credite ipotecare persoanelor fizice constituia parte integrantă a contractului. Împrumutații au declarat că au citit acest document și au recunoscut caracterul său obligatoriu (clauza 25 alineatul 1). Împrumutații au declarat că s-au familiarizat în detaliu cu termenii și condițiile de acordare a împrumutului în PLN indexat într-o monedă străină, inclusiv cu normele privind rambursarea împrumutului, și că le-au acceptat pe deplin. Împrumutații erau conștienți că împrumutul indexat într-o monedă străină implică un risc de schimb valutar și un risc de modificare a spread-ului valutar și că consecințele acestora, care rezultă din fluctuațiile nefavorabile ale cursului de schimb al PLN în raport cu valutele străine, pot avea un impact asupra ratelor la credit și pot crește costurile de administrare a împrumutului (clauza 30 alineatul 2). Regulamentul privind acordarea de împrumuturi și credite ipotecare în vigoare la data încheierii contractului prevedea printre altele că la acordarea/rambursarea/convertirea împrumuturilor și creditelor indexate se aplică ratele de cumpărare/vânzare a valutei publicate în tabelul cursului de schimb al băncii. Valoarea ratelor de cumpărare/vânzare de valută aplicabile într-o anumită zi lucrătoare se puteau modifica. Decizia privind modificarea valorii ratelor de schimb, precum și frecvența modificărilor era luată în mod independent de către bancă. Valoarea fiecărei rate de dobândă sau de capital a unui împrumut indexat într-o monedă străină era exprimată în moneda respectivă, în timp ce rambursarea acestuia se face în zloți după conversia prealabilă în conformitate cu cursul de vânzare/cumpărare al valutei respective din tabelul cursului de schimb al băncii valabil în ziua rambursării. Valoarea dobânzilor și a ratelor de capital exprimată în PLN era supusă modificării lunare în funcție de cursul de vânzare/cumpărare al monedei străine, conform tabelului cursului de schimb al băncii la data

rambursării. Regulamentul includea, de asemenea, o definiție a spread-ului valutar.

La momentul depunerii cererii de împrumut, reclamanta era angajată la banca pârâtă timp de 3,5 ani și deținea o diplomă postuniversitară în economie. Un angajat al băncii i-a prezentat reclamantei un grafic istoric al cursului de schimb CHF/PLN pentru trei ani anteriori depunerii cererii de împrumut, precum și o simulare care ilustra valoarea datoriei și a ratelor împrumutului în cazul unei creșteri a cursului de schimb CHF/PLN în viitor. În pofida îngrijorărilor legate de consecințele unei creșteri a cursului CHF/PLN, reclamanta a decis să contracteze un împrumut indexat în CHF. Reclamantul nu a participat la procedura de împrumut și nici la întâlnirile cu personalul băncii, ci doar a semnat cererea de împrumut și contractul. Ambii reclamânți au fost informați de instanța de trimitere cu privire la consecințele nulității contractului de credit și au declarat că înțeleg și acceptă consecințele nulității contractului de credit.

În anul 2014, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów [Președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor (denumit în continuare „Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor”)] a înscris următoarea clauză contractuală standard utilizată de mBank S.A. în registrul clauzelor contractuale standard declarate ilicite: „[r]atele de capital și dobândă se rambursează în zloți polonezi după conversia conform cursului de vânzare CHF din tabelul cursului de schimb al BRE Bank S.A. valabil în ziua rambursării la ora 14:50” (decizia nr. 5743). La baza înscrierii a stat o hotărâre a Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalului Regional Varșovia - Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, denumit în continuare „Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor”).

În anul 2021, Președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor a înscris următoarele clauze contractuale standard utilizate de mBank S.A. în registrul clauzelor contractuale standard declarate ilicite: „[v]aloarea ratelor de cumpărare/vânzare aplicabile într-o anumită zi lucrătoare se poate modifica. Decizia de a modifica ratele de schimb, precum și frecvența modificărilor sunt adoptate de Bancă ținând cont de factorii enumerați la alineatul 6” (decizia nr. 7771); „Ratele de vânzare/cumpărare a valutei, precum și valoarea spread-ului valutar se stabilesc ținând cont de următorii factori: 1) cotațiile curente ale cursurilor de schimb pe piața interbancară, 2) cererea și oferta de valută pe piața internă, 3) diferențele de dobândă și ratele inflației pe piața internă, 4) lichiditatea pieței valutare, 5) starea balanței de plăți și a balanței comerciale”; „[v]aloarea ratelor de cumpărare/vânzare a valutei aplicabile într-o anumită zi lucrătoare poate fi modificată. Decizia de a modifica ratele de schimb, precum și frecvența modificărilor sunt adoptate de către Bancă ținând cont de factorii enumerați la alineatul 4”; „Ratele de cumpărare/vânzare a valutei, precum și valoarea spread-ului valutar sunt stabilite ținând cont de următorii factori: 1) cotațiile curente ale cursurilor de schimb pe piața interbancară, 2) cererea și oferta de valută pe piața internă, 3) diferențele de dobândă și ratele inflației pe piața internă, 4) lichiditatea pieței valutare, 5) starea balanței de plăți și a balanței

comerciale” La baza acestor înscrieri a stat o hotărâre a Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional Varşovia - Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor).

Reclamanții din prezenta cauză solicită obligarea pârâtei la plata sumei de 37 439,70 PLN cu dobânda legală de întârziere, cu titlul de rate de capital încasate în mod necuvenit de către pârâtă de la reclamanți într-un quantum mai mare decât cel datorat. În același timp, în cazul în care instanța ar considera că contractul este nul, au solicitat obligarea pârâtei la plata sumei de 74 768,63 PLN cu dobânda legală de întârziere cu titlul de plăți necuvenite percepute de pârâtă de la reclamanți, precum și declararea nulității contractului.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

Pârâta a susținut în mod constant pe tot parcursul procedurii că contractul de împrumut nu este nul și nu conține clauze abuzive.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 1 Prezenta cauză se distinge prin faptul că privește un contract redactat de banca pârâtă în anul 2009, moment la care dispozițiile contractuale aplicate de bancă s-au modificat substanțial, fiind mai precise în raport cu clauzele anterioare declarate nule. În plus, reclamanta avea caracteristici speciale la data încheierii contractului. Prin urmare, pentru a stabili dacă dispozițiile contractului și ale regulamentului referitoare la impunerea riscului de schimb valutar în sarcina împrumutaților și care autorizează banca să stabilească în mod liber valoarea cursului de schimb și a spread-ului valutar constituie clauze contractuale abuzive, trebuie să se stabilească dacă acestea, „în contradicție cu cerința de bună credință, provoacă un dezechilibru semnificativ” în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13.
- 2 În ceea ce privește **prima întrebare preliminară**, se ridică problema dacă simpla constatare a faptului că un contract încheiat cu consumatorii (precum reclamanții) conține o clauză al cărei conținut corespunde unei dispoziții înscrise în registrul clauzelor ilicite este suficientă pentru ca această clauză să fie considerată o clauză contractuală ilicită, fără a fi necesar să se examineze și să se determine circumstanțele în care a fost încheiat contractul în cauză (clauza 10 alineatul 4 din contractul de împrumut și clauza 2 alineatul 2 din Regulamentul privind acordarea de împrumuturi și credite ipotecare au același conținut ca dispoziția înscrisă în registrul clauzelor abuzive sub nr. 5743 și, respectiv, ca dispozițiile înscrise sub nr. 7771 și 7772. La rândul său, clauza 2 alineatul 4 din regulamentul menționat are același conținut ca dispozițiile înscrise în registru sub nr. 7772 și 7775). Banca pârâtă a fost, de asemenea, pârâtă în procedurile care au dus la emiterea hotărârilor definitive care au constituit temeiul tuturor înscrierilor în registrul clauzelor ilicite, evocate mai sus. În cazul în care dispozițiile contractuale menționate mai sus au fost considerate ca făcând parte din clauzele contractuale

standard, acestea au fost prezentate consumatorului sub forma unui contract standard redactat în prealabil și, prin urmare, nu au fost negociate individual în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13. Acest lucru este valabil în special pentru dispozițiile regulamentului, care, prin însăși natura lor, au un caracter general, nefiind posibilă nici măcar negocierea individuală a conținutului acestora.

- 3 În absența unei soluții la această problemă în dreptul intern, este necesar să se analizeze problema din perspectiva dreptului Uniunii Europene. Instanța de trimitere subliniază efectivitatea extinsă a legalității efectelor hotărârilor Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor) (și a consecinței acestora - înscrisurile ulterioare în registrul clauzelor abuzive) și subliniază că instanțele naționale țin cont, în general, de pozițiile Curții de Justiție și ale Curții Supreme, dar că înțelegerea efectului extins nu este totuși uniformă. Instanța de trimitere citează în această privință Hotărârea Curții de Justiție în cauza Invitel¹, în care se arată că respectivul „caracter[...] preventiv și scopul de descurajare al acțiunilor în încetare, precum și independența lor față de orice conflict individual concret determină posibilitatea exercitării unor astfel de acțiuni chiar dacă clauzele a căror interzicere este cerută nu ar fi fost utilizate în contracte specifice [...]. Realizarea efectivă a scopului menționat necesită [...] ca clauzele contractuale standard ale contractelor încheiate cu consumatorii care au fost declarate abuzive în cadrul unei acțiuni în încetare îndreptate împotriva vânzătorului sau a furnizorului implicat, precum cea în discuție în acțiunea principală, să nu fie obligatorii nici pentru consumatorii care sunt parte la procedura în încetare, nici pentru cei care au încheiat cu acest vânzător sau furnizor un contract cărui i se aplică aceleași clauze contractuale standard. În acțiunea principală, legislația națională prevede că declararea de către o instanță a nulității unei clauze abuzive care figurează în clauzele contractuale standard ale contractelor încheiate cu consumatorii se aplică oricărui consumator care a încheiat un contract cu un vânzător sau cu un furnizor care utilizează respectiva clauză. Astfel cum reiese din elementele cuprinse în dosarul acțiunii principale, obiectul litigiului privește utilizarea de către operatorul economic în cauză a unor clauze contractuale standard care conțin clauza contestată în cadrul unor contracte încheiate cu mai mulți consumatori. În această privință, este important să se constate că [...] o legislație națională precum cea menționată în cadrul prezentului punct îndeplinește cerințele articolului 6 alineatul (1) coroborat cu articolul 7 alineatele (1) și (2) din directivă. Astfel, aplicarea sancțiunii nulității unei clauze abuzive în raport cu toți consumatorii care au încheiat un contract cărui i se aplică aceleași clauze contractuale standard garantează că respectiva clauză nu este obligatorie pentru acești consumatori, fără a exclude însă alte tipuri de sancțiuni adecvate și eficiente prevăzute de legislațiile naționale. [...] Prin urmare, în cazul în care caracterul abuziv al unei clauze care figurează în clauzele contractuale standard ale contractelor încheiate cu consumatorii a fost constatat în cadrul unei acțiuni în încetare precum cea în discuție în acțiunea principală,

¹ A se vedea Hotărârea Curții din 26 aprilie 2012, C-472/10, Invitel, punctele 37-40 și 43-44.

instanțele naționale sunt obligate, și în viitor, să stabilească din oficiu toate consecințele prevăzute de dreptul național care decurg din această constatare pentru ca respectiva clauză să nu creeze obligații pentru consumatorii care au încheiat un contract căruia i se aplică aceleași clauze contractuale standard. Având în vedere aceste considerații, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 6 alineatul (1) din directivă coroborat cu articolul 7 alineatele (1) și (2) din aceasta trebuie interpretat în sensul că nu se opune posibilității ca constatarea nulității unei clauze abuzive care figurează în clauzele contractuale standard ale contractelor încheiate cu consumatorii, efectuată în cadrul unei acțiuni în încetare, menționată la articolul 7 din directivă, formulate împotriva unui vânzător sau a unui furnizor în interes public și în numele consumatorilor de un organism desemnat de legislația națională, să producă, în conformitate cu această legislație, efecte față de toți consumatorii care au încheiat cu respectivul vânzător sau furnizor un contract căruia îi sunt aplicabile aceleași clauze contractuale standard, inclusiv față de consumatorii care nu erau părți la procedura în încetare; în cazul în care caracterul abuziv al unei clauze dintre clauzele contractuale standard a fost constatat în cadrul unei astfel de proceduri, instanțele naționale sunt obligate, și în viitor, să stabilească din oficiu toate consecințele prevăzute de dreptul național care decurg din această constatare pentru ca respectiva clauză să nu creeze obligații pentru consumatorii care au încheiat cu respectivul vânzător sau furnizor un contract căruia i se aplică aceleași clauze contractuale standard”.

- 4 În continuare, instanța citează Hotărârea Biuro Podroży Partner², în care Curtea a arătat că „mijloacele utilizate în dreptul polonez, în special ținerea unui registru național cu clauze din clauzele contractuale standard declarate ilicite, urmăresc să răspundă cât mai bine cerințelor de protecție a consumatorilor prevăzute de Directivele 93/13 și 2009/22. Instanța de trimitere descrie acest registru național ca urmărind trei obiective, în vederea creșterii efectivității interdicției de a utiliza clauze contractuale abuzive. Mai întâi, registrul respectiv, care prezintă un caracter public și, în consecință, poate fi consultat de orice consumator și de orice comerciant, are vocația să atenueze facilitatea difuzării și reproducerii unor clauze declarate ilicite de către alți comercianți decât cei care se află la originea înscrierii unor asemenea clauze în registrul vizat. Apoi, acest registru contribuie la transparența sistemului de protecție a consumatorilor reținut de dreptul polonez și, prin urmare, la securitatea juridică care rezultă din aceasta. În sfârșit, registrul respectiv consolidează buna funcționare a sistemului jurisdicțional național, evitând multiplicarea procedurilor juridice referitoare la clauze analoge din clauzele contractuale standard utilizate de acești alți comercianți. În ceea ce privește un asemenea registru, în primul rând, nu se poate contesta că instituirea sa este compatibilă cu dreptul Uniunii. Astfel, din dispozițiile Directivei 93/13, în special din articolul 8 din aceasta, reiese că statele membre pot stabili liste care prevăd clauze contractuale considerate abuzive. În temeiul articolului 8a din această directivă, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83, aplicabilă

² A se vedea Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Biuro Podroży Partner, C-119/15, punctele 33-47.

contractelor încheiate după data de 13 iunie 2014, statele membre sunt obligate să informeze Comisia despre stabilirea unor asemenea liste. Din aceste dispoziții rezultă că listele sau registrele respective, stabilite de organisme naționale, răspund, în principiu, interesului protecției consumatorilor în cadrul Directivei 93/13. În al doilea rând, din articolul 8 din Directiva 93/13 reiese că nu numai implementarea unui registru, precum cel instituit de Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, ci și gestionarea acestui registru trebuie să răspundă cerințelor stabilite de această directivă și, mai general, de dreptul Uniunii. În această privință, este necesar să se precizeze că registrul respectiv trebuie gestionat în mod transparent în interesul nu doar al consumatorilor, ci și al comercianților. Această cerință implică în special ca acesta să fie structurat în mod clar, independent de numărul de clauze pe care îl conține. În plus, clauzele care figurează în registrul vizat trebuie să respecte criteriul actualității, ceea ce presupune ca acest registru să fie actualizat cu rigurozitate și ca, respectându-se principiul securității juridice, clauzele care nu mai este necesar să figureze în acesta să fie înlăturate imediat. În plus, în aplicarea principiului protecției jurisdicționale efective, comerciantul căruia i se aplică o amendă ca urmare a utilizării unei clauze considerate echivalentă cu o clauză ce figurează în registrul vizat trebuie, printre altele, să dispună de posibilitatea de a contesta această sancțiune. Acest drept la o cale de atac trebuie să poată avea ca obiect atât aprecierea comportamentului considerat ilicit, cât și cuantumul amenzii stabilit de organul național competent, în speță Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor. În ceea ce privește această apreciere, din dosarul prezentat Curții reiese că, potrivit dreptului polonez, amenda aplicată comerciantului se întemeiază pe constatarea potrivit căreia clauza în litigiu utilizată de acesta este echivalentă cu o clauză din clauzele contractuale standard declarată ilicită și care figurează în registrul ținut de oficiul respectiv. În această privință, sistemul polonez prevede că comerciantul are dreptul să conteste această echivalență în fața unei instanțe specializate, și anume Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional Varșovia – Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor). Această instanță are ca vocație specifică să controleze clauzele din condițiile contractuale generale și, prin urmare, să prezeve uniformitatea jurisprudenței în materie de protecție a consumatorilor. Potrivit elementelor de care dispune Curtea, examinarea efectuată de instanța competentă nu s- ar limita la o simplă comparație formală a clauzelor examinate cu cele care figurează în registrul vizat. Dimpotrivă, această examinare ar consta în a aprecia conținutul clauzelor în litigiu, pentru a determina dacă, ținând seama de ansamblul împrejurărilor relevante specifice fiecărui caz, aceste clauze sunt identice din punct de vedere material, având în vedere în special efectele pe care le produc, cu cele înscrise în registrul respectiv. Având în vedere considerațiile care precedă, a căror exactitate trebuie verificată de instanța de trimitere, nu se poate susține că un regim național precum cel în discuție în litigiul principal încalcă dreptul la apărare al comerciantului sau principiul protecției jurisdicționale efective. Dacă, în această privință, este necesar să se constate că stabilirea unei amenzi ca urmare a utilizării unei clauze calificate drept abuzivă este indubitabil un mijloc care urmărește să prevină utilizarea în continuare a acesteia, mijlocul

respectiv trebuie totuși să respecte principiul proporționalității. Astfel, statele membre trebuie să garanteze oricărui comerciant care apreciază că amenda ce i-a fost aplicată nu respectă acest principiu general al dreptului Uniunii posibilitatea de a formula o cale de atac pentru a contesta cuantumul acestei amenzi. În cauza principală, revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă sistemul național polonez în discuție acordă comerciantului căruia i-a fost aplicată o amendă de către Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor dreptul de a formula o cale de atac pentru a contesta cuantumul acestei amenzi, invocând nerespectarea principiului proporționalității. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 din Directiva 93/13 coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22, precum și în lumina articolului 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca utilizarea în cadrul clauzelor contractuale standard a unor clauze al căror conținut este echivalent cu cel al unor clauze declarate ilicite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și înscrise într-un registru național al clauzelor contractuale standard declarate ilicite să fie considerată, în privința unui comerciant care nu a fost parte în procedura finalizată cu înscrierea acestor clauze în registrul respectiv, drept un comportament ilicit, cu condiția – fapt ce urmează a fi verificat de instanța de trimitere – ca acest comerciant să beneficieze de un drept la o cale de atac eficientă atât împotriva deciziei prin care se admite echivalența clauzelor comparate privind aspectul dacă, ținând cont de ansamblul împrejurărilor relevante specifice fiecărui caz, aceste clauze sunt identice din punct de vedere material, având în vedere în special efectele produse în detrimentul consumatorilor, cât și împotriva deciziei prin care se stabilește, dacă este cazul, cuantumul amenzi aplicate”.

- 5 În rezoluția sa din 20 noiembrie 2015, Curtea Supremă a exprimat opinia că „[e]xtinderea unidirecțională - în favoarea tuturor - a efectelor legalității materiale a unei hotărâri prin care se admite o acțiune în constatarea caracterului ilicit al unei clauze contractuale standard este în concordanță cu cerința prevăzută la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, potrivit căreia măsurile adoptate la nivel național trebuie să fie adecvate și eficiente. Executarea hotărârii în cauză în beneficiul tuturor, dar în ceea ce privește comerciantul pârât în mod specific, este proporțională întrucât asigură un echilibru între necesitatea de a asigura efectivitatea controlului abstract și necesitatea de a respecta dreptul de a fi ascultat ca element fundamental al dreptului la un proces echitabil care decurge din dreptul la o instanță. Protecția juridică oferită de o astfel de revizuire în aceste limite rămâne efectivă întrucât poate fi invocată împotriva comerciantului pârât de oricine dorește să invoce caracterul ilicit al unei clauze contractuale standard dintr-un contract încheiat de acest comerciant și care a fost contestată de Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor)”.
- 6 Având în vedere cele de mai sus, există două linii jurisprudențiale care se exclud reciproc. Potrivit primei dintre acestea, înscrierea în registrul clauzelor ilicite înseamnă că doar clauzele contractuale standard utilizate de comerciant sunt declarate „automat” interzise, nu și clauzele contractelor individuale încheiate de

comerciant cu anumiți consumatori. Cealaltă linie jurisprudențială susține că înscrierea în registrul clauzelor ilicite implică faptul că toate clauzele contractuale din toate contractele încheiate de comerciant cu toți consumatorii vor fi considerate ilicite, cu condiția ca conținutul acestor clauze să corespundă cu conținutul înscrierii în registrul clauzelor ilicite. Pentru a aprecia care dintre aceste poziții este conformă cu Directiva 93/13 (sau, cel puțin, care atinge în mai mare măsură obiectivele acesteia), instanța amintește că articolul 7 alineatul (2) și articolul 8 din Directiva 93/13, spre deosebire de dispozițiile anterioare ale acestei directive, nu au un caracter imperativ. În special, statele membre nu sunt obligate să introducă procedurile de declarare a caracterului abuziv al clauzelor contractuale standard menționate la articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13. Cu toate acestea, dacă un stat membru introduce astfel de proceduri, forma acestora nu poate rămâne complet arbitrară. Acestea trebuie să respecte cerințele prevăzute de celelalte dispoziții ale directivei, în special de articolul 7 alineatul (1), la care articolul 7 alineatul (2) face trimitere expresă. În plus, procedura de declarare a caracterului abuziv al clauzelor contractuale standard și efectele hotărârii pronunțate în cadrul acestei proceduri ar trebui să respecte principiile efectivității și echivalenței.

- 7 Astfel, instanța de trimitere susține că dispozițiile articolului 7 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13 și principiul efectivității sunt puse în valoare prin interpretarea articolului 479⁴³ din Codul de procedură civilă, în sensul că înscrierea unei clauze contractuale standard în registrul clauzelor abuzive implică faptul că toate clauzele unui contract încheiat de comerciant cu consumatorii trebuie considerate abuzive, fără a fi necesară o analiză de la caz la caz pentru a stabili dacă o clauză specifică este în contradicție cu cerința de bună credință și provoacă un dezechilibru semnificativ în ceea ce privește drepturile și obligațiile care decurg din contract în detrimentul consumatorului. Următoarele argumente susțin această poziție.
- 8 În primul rând, poziția prezentată este conformă cu principiul securității juridice și cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, deoarece consumatorul va fi sigur că, în cazul unei eventuale acțiuni în justiție, o clauză din contractul său care are același conținut cu o înscriere în registrul clauzelor ilicite va fi considerată abuzivă. Principiile interpretării logice indică faptul că, dacă o clauză contractuală standard cu un anumit conținut este abuzivă, atunci orice clauză contractuală cu același conținut va fi, de asemenea, abuzivă. O poziție contrară ar însemna că decizia instanței ar fi imprevizibilă din punctul de vedere al consumatorului și, prin urmare, inițierea unei acțiuni în justiție ar presupune asumarea unui risc semnificativ. Acest lucru, la rândul său, poate descuraja mulți consumatori să își exercite drepturile, în pofida faptului că acestea se bazează pe dispozițiile Directivei 93/13. În al doilea rând, o astfel de interpretare a Directivei 93/13 este impusă de realitatea poloneză a procedurilor civile care implică consumatori în fața instanțelor poloneze, iar o interpretare diferită ar putea face imposibilă asigurarea unei protecții eficiente a consumatorilor. În consecință, ar exista o încălcare a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13. Pe de altă parte, presupunerea că înscrierea în registrul clauzelor ilicite are un efect juridic extins, ceea ce înseamnă că toate clauzele contractuale cu un conținut identic sunt

considerate abuzive, este conformă cu dispoziția menționată anterior și cu principiul efectivității, care permite instanței naționale să limiteze procedura probatorie la o examinare a conținutului documentelor. Sarcina instanței este doar de a verifica dacă împrumutatul este un consumator și dacă termenii contractuali au fost negociați individual. În același timp, însă, faptul că o clauză contractuală este identică, din punctul de vedere al formulării, cu clauza contractuală standard înseamnă că aceasta a fost redactată în prealabil și că, prin urmare, consumatorul nu a avut nicio influență asupra conținutului său și că a fost prezentată consumatorului sub forma unui contract standard redactat în prealabil - și, prin urmare, nu a fost deloc posibil un contract individual (articolul 3 alineatul (2) din Directiva 93/13). Acest mod de a proceda convertește funcția instanței în aceea de a evalua în principal efectele clauzelor abuzive din contract și permite soluționarea rapidă a procedurilor inițiate de consumator, punând astfel în aplicare principiul efectivității. În al treilea rând, efectivitatea extinsă a hotărârilor pronunțate de Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor) care au ca rezultat înscrierea unei clauze în registrul clauzelor ilicite rămâne în conformitate cu principiul efectivității. Aceasta simplifică în mod semnificativ exercitarea practică a drepturilor consumatorilor. În același timp, se obține așa-numitul efect de descurajare, deoarece comerciantul suportă consecințele negative ale includerii clauzei abuzive în fiecare contract încheiat cu consumatorul. Prin urmare, consecințele negative pentru comerciant sunt cu atât mai grave cu cât acesta încheie mai multe contracte cu clauze contractuale abuzive.

- 9 În ceea ce privește **a doua întrebare**, în cazul în care răspunsul la prima întrebare este negativ, instanța de trimitere va trebui să analizeze dacă clauzele contractuale menționate mai sus sunt abuzive. De o importanță esențială în acest sens este clauza 10 alineatul 4 din contract, care prevede că împrumutul este rambursat în PLN, dar că banca pârâtă convertește sumele în CHF conform propriului curs de schimb valutar. Dispoziții contractuale analoge sau chiar identice sunt considerate în mod constant ca fiind abuzive de către instanțele naționale. Cu toate acestea, contractul încheiat de reclamant cu pârâta are o construcție ușor diferită față de majoritatea contractelor indexate în CHF, ceea ce rezultă din faptul că clauza 24 alineatul 1 din regulament (modificat la 1 iulie 2009) prevedea posibilitatea de rambursare a ratelor împrumutului în CHF încă de la început. Deși ca urmare a modificării reglementărilor de către banca pârâtă, începând de la 1 iulie 2009, toți împrumutații au avut posibilitatea de a rambursa ratele împrumutului direct în valută, trebuie să se aprecieze, din perspectiva reglementărilor privind clauzele contractuale abuzive, dacă o clauză contractuală are caracter abuziv în funcție de situația de la momentul încheierii contractului.
- 10 Posibilitatea de a rambursa ratele creditului indexat într-o monedă străină direct în moneda respectivă are o importanță semnificativă în evaluarea aspectului dacă clauzele de conversie incluse în contract (clauza 10 alineatul 4) au un caracter ilicit. În cazul contractelor care permit rambursarea ratelor de credit în CHF, împrumutatul poate cumpăra în prealabil CHF de la un birou de schimb valutar și poate rambursa de fiecare dată ratele de credit în această monedă. Prin urmare,

dacă aceasta ar fi fost voința împrumutatului, acesta ar fi putut plăti toate ratele împrumutului în CHF, iar banca nu ar fi putut influența valoarea prestației sale. Dacă clauza 10 alineatul 4 din contractul de credit se aplică sau nu în această situație este o chestiune aflată în întregime la latitudinea împrumutaților. Prin urmare, instanța de trimitere se întreabă dacă această întrebare este relevantă pentru aprecierea caracterului abuziv al clauzei 10 alineatul 4 din contractul de credit. Jurisprudența instanțelor naționale nu este constantă în această privință. Astfel, Curtea Supremă a considerat că prevederile unui contract de credit ipotecar care ar putea - în funcție de voința consumatorului - să fie plătite și rambursate atât în CHF, cât și în PLN, folosind tabelul de schimb valutar al băncii, nu sunt în niciun caz abuzive. Decizia de a trage creditul și de a-l rambursa în PLN aparține exclusiv consumatorului și nu poate schimba natura împrumutului. Prin urmare, nu se poate susține că neefectuarea rambursării în CHF îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 385¹ alineatul 1 din Codul civil și face ca dispoziția în litigiu să fie lipsită de efecte³. Pe de altă parte, există în jurisprudența națională un alt punct de vedere potrivit căruia caracterul ilicit al unei clauze contractuale nu dispăre doar pentru că consumatorul nu este obligat să facă uz de aceasta. În special, alegerea consumatorului între două opțiuni nu poate fi redusă la o alegere între o opțiune abuzivă și una neabuzivă. În opinia Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor), este vorba, prin urmare, despre o alegere între o opțiune potențial mai scumpă, dar mai convenabilă, și una mai ieftină, dar care necesită activitatea proprie a consumatorului. Toate dispozițiile contractului și ale regulamentelor trebuie să fie în concordanță cu bunele moravuri și să nu încalce interesele consumatorilor⁴. Fiecare variantă trebuie să fie conformă cu reglementările privind consumatorii. Presupunerea că o clauză abuzivă are un astfel de caracter în toate cazurile, inclusiv atunci când consumatorul poate renunța la aplicarea sa, este în concordanță cu obiectivul Directivei 93/13, care urmărește să descurajeze comercianții să utilizeze clauze abuzive. O poziție contrară ar putea chiar să îi determine pe comercianți să redacteze contractele astfel încât să ofere posibilitatea de a alege între clauze echitabile și clauze abuzive. Comercianții care interpretează contractele în acest mod ar putea cu ușurință să se exoneraze de răspundere față de consumatori, subliniind că aceștia ar fi putut alege să utilizeze clauze contractuale care sunt echitabile.

- 11 După cum se poate observa din cele de mai sus, nici legislația națională, nici jurisprudența instanțelor naționale nu rezolvă problema prezentată, de unde și necesitatea de a ne adresa Curții. O analiză a jurisprudenței Curții de până în prezent conduce la concluzia că această chestiune nu a fost încă examinată de Curte. Cu toate acestea, Curtea s-a pronunțat deja asupra unor probleme similare. În special, este de remarcat Hotărârea din 27 ianuarie 2021, în care s-a arătat că

³ A se vedea Hotărârea Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) din 9 octombrie 2020, III CSK 99/18.

⁴ A se vedea Hotărârea Sąd Apelacyjny w Warszawie (Curtea de Apel din Varșovia, Polonia) din 13 decembrie 2017, VII ACA 1036/17.

„[a]rticolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13 precizează că caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s- a încheiat contractul în cauză și toate circumstanțele care au însoțit încheierea contractului, precum și toate clauzele contractului menționat sau ale unui alt contract de care acesta depinde. Rezultă din această dispoziție, precum și din articolul 3 din această directivă, astfel cum au fost interpretate de Curte, că aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale trebuie efectuată în raport cu data încheierii contractului respectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 iulie 2020, Ibercaja Banco, C- 452/18, EU:C:2020:536, punctul 48). Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, împrejurările vizate la articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată sunt cele de care comerciantul putea avea cunoștință la data încheierii contractului în cauză și care erau de natură să influențeze executarea ulterioară a acestuia, o clauză contractuală putând implica un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, care nu se manifestă decât în cursul executării contractului [...]. Astfel, din această jurisprudență rezultă că, în temeiul Directivei 93/13, instanța națională trebuie, în cadrul aprecierii caracterului abuziv al unei clauze, să se raporteze doar la data încheierii contractului în cauză și să evalueze, în lumina ansamblului circumstanțelor care au însoțit această încheiere, dacă această clauză implica ea însăși un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților în profitul comerciantului. Deși o astfel de apreciere poate ține seama de executarea contractului, ea nu poate depinde în niciun caz de apariția unor evenimente ulterioare încheierii contractului care sunt independente de voința părților. Prin urmare, deși este incontestabil că, în anumite cazuri, dezechilibrul prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se poate manifesta decât în cursul executării contractului, trebuie să se verifice dacă, de la data încheierii acestui contract, clauzele contractului menționat implicau acest dezechilibru, iar aceasta deși dezechilibrul menționat nu ar putea să se producă decât dacă s- ar realiza anumite împrejurări sau deși, în alte împrejurări, clauza menționată ar putea fi chiar în beneficiul consumatorului. Pe de o parte, raționamentul contrar ar însemna condiționarea aprecierii caracterului abuziv al unei clauze de condițiile în care se desfășoară executarea contractului și de eventualele evoluții viitoare ale împrejurărilor care au o influență asupra acestuia din urmă, astfel încât comercianții ar putea specula asupra acestei executări și asupra acestor evoluții și ar putea include o clauză potențial abuzivă, mizând pe faptul că această clauză nu ar fi calificată drept clauză abuzivă în anumite împrejurări. Pe de altă parte, trebuie amintit că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator și, prin urmare, trebuie considerat că nu au existat niciodată. Or, deși aprecierea caracterului abuziv al unei clauze putea depinde de apariția unor evenimente ulterioare încheierii contractului care sunt independente de voința părților, instanța națională ar putea să se limiteze să înlăture aplicarea clauzei în litigiu numai pentru aceste perioade în care clauza în discuție trebuie calificată ca fiind abuzivă.” Având în vedere faptul că posibilitatea consumatorului de a alege care dintre cele două clauze contractuale se va aplica este tocmai o împrejurare care apare după încheierea contractului și care depinde

de voința consumatorului, această jurisprudență nu clarifică problema ridicată în prezenta întrebare preliminară.

- 12 În ceea ce privește cea **de a treia întrebare**, trebuie subliniat că problema obligațiilor de informare impuse comercianților (inclusiv băncilor) și impunerea riscului de schimb valutar asupra împrumutaților a fost analizată de Curte, de exemplu în Hotărârile RWE Vertrieb și Kásler, în care Curtea a remarcat că „informarea, înaintea încheierii unui contract, cu privire la condițiile contractuale și la consecințele respectivei încheieri este de o importanță fundamentală. Acesta din urmă decide, în special pe baza respectivei informări, dacă dorește să se oblige contractual față de un comerciant prin aderarea la condițiile redactate în prealabil de acesta”.⁵
- 13 Ulterior, în Hotărârile în cauzele Andriuc și OTP, Curtea a arătat că „pe de o parte, împrumutatul trebuie să fie clar informat cu privire la faptul că, prin încheierea unui contract de împrumut într-o monedă străină, se expune unui risc de schimb valutar pe care îi va fi, eventual, dificil din punct de vedere economic să și-l asume în cazul devalorizării monedei în care își primește veniturile. Pe de altă parte, comerciantul, în speță instituția bancară, trebuie să prezinte posibilele variații ale cursurilor de schimb valutar și riscurile inerente contractării unui împrumut în monedă străină, în special în ipoteza în care consumatorul împrumutat nu își primește veniturile în respectiva monedă. În consecință, revine instanței naționale obligația de a verifica faptul că comerciantul a comunicat consumatorilor respectivi orice informație pertinentă care să le permită să evalueze consecințele economice ale unei clauze, precum cea în discuție în litigiul principal, asupra obligațiilor lor financiare. Având în vedere cele ce precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil presupune că, în cazul contractelor de credit, instituțiile financiare trebuie să furnizeze împrumutaților informații suficiente pentru a le permite să adopte decizii prudente și în cunoștință de cauză. În această privință, această cerință presupune ca o clauză potrivit căreia împrumutul trebuie restituit în aceeași monedă străină în care a fost contractat să fie înțeleasă de consumator atât pe plan formal și gramatical, cât și în ceea ce privește efectele concrete ale acesteia, în sensul ca un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să poată nu numai să cunoască posibilitatea aprecierii sau a deprecierei monedei străine în care a fost contractat împrumutul, ci și să evalueze consecințele economice, potențial semnificative, ale unei astfel de clauze asupra obligațiilor sale financiare. Este de competența instanței naționale să efectueze verificările necesare în această privință”.⁶

⁵ A se vedea Hotărârea Curții din 21 martie 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, punctul 44 și Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, punctul 70.

⁶ A se vedea Hotărârea Curții de Justiție din 20 septembrie 2017, Andriuc, punctele 50-51 și Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank, C-51/17, punctele 74 și 78,

- 14 În sfârșit, în Hotărârea pronunțată în cauza BNP Paribas Personal Finance, Curtea a precizat că „[î]n ceea ce privește contractele de împrumut exprimate în monedă străină, precum cele în discuție în litigiile principale, este necesar să se constate, în primul rând, că pentru aprecierea menționată este relevantă orice informație furnizată de comerciant care urmărește să clarifice consumatorul cu privire la funcționarea mecanismului de schimb valutar și la riscul legat de acesta. Constituie elemente de o importanță deosebită precizările referitoare la riscurile la care este expus împrumutatul în cazul unei deprecieri importante a monedei care are curs legal în statul membru în care acesta are domiciliul și al unei majorări a ratei dobânzilor străine. [...] Rezultă că, pentru a respecta cerința de transparență, informațiile comunicate de comerciant trebuie să poată permite unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat nu numai să înțeleagă că, în funcție de variațiile cursului de schimb, evoluția parității dintre moneda de calcul și moneda de plată poate determina consecințe defavorabile față de obligațiile sale financiare, ci și să înțeleagă, în cadrul contractării unui împrumut exprimat în monedă străină, care este riscul real la care se expune, pe toată durata contractului, în ipoteza unei deprecieri severe a monedei în care își primește veniturile în raport cu moneda de calcul. În acest context, trebuie precizat că simulările pe bază de cifre, precum cele incluse în anumite oferte de împrumut în discuție în litigiile principale, pot constitui un element de informare util, dacă se bazează pe date suficiente și exacte și dacă cuprind aprecieri obiective care sunt comunicate consumatorului în mod clar și inteligibil. Numai în aceste condiții astfel de simulări pot permite comerciantului să atragă atenția acestui consumator cu privire la riscul consecințelor economice negative, potențial semnificative, ale clauzelor contractuale în discuție. Or, la fel ca orice altă informație referitoare la conținutul angajamentului consumatorului comunicată de profesionist, simulările pe bază de cifre trebuie să contribuie la înțelegerea de către acest consumator a întinderii reale a riscului, pe termen lung, legat de posibilele variații ale cursului de schimb și, astfel, a riscurilor inerente încheierii unui contract de împrumut indexat în monedă străină. Astfel, în cadrul unui contract de împrumut indexat în monedă străină care expune consumatorul unui risc de schimb valutar, nu poate îndeplini cerința de transparență comunicarea către acest consumator a unor informații, chiar numeroase, dacă ele se bazează pe ipoteza că paritatea dintre moneda de calcul și moneda de plată va rămâne stabilă pe toată durata acestui contract. Aceasta este situația în special în cazul în care consumatorul nu a fost avertizat de către comerciant cu privire la contextul economic susceptibil să aibă repercusiuni asupra variațiilor cursurilor de schimb valutar, astfel încât consumatorul nu a fost pus în situația să înțeleagă în mod concret consecințele potențial grave asupra situației sale financiare care pot decurge din contractarea unui împrumut indexat în monedă străină. În al doilea rând, figurează de asemenea printre elementele relevante, în scopul aprecierii menționate la punctul 67 din prezenta hotărâre, limbajul utilizat de instituția financiară în documentele precontractuale și contractuale. În special, lipsa unor termeni sau a unor explicații care să avertizeze împrumutatul, în mod explicit, cu privire la existența unor riscuri particulare legate de contractele de împrumut indexate în monedă străină

poate confirma că cerința de transparență, astfel cum rezultă în special din articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, nu este îndeplinită”⁷.

- 15 Ca parte a obligației de a furniza informații privind riscul valutar la care este expus consumatorul, o bancă ce oferă unui consumator un împrumut indexat într-o monedă străină ar trebui cel puțin să furnizeze consumatorului informații privind evoluția anterioară a cursului de schimb dintre moneda locală și moneda străină pe o perioadă rezonabil de lungă, precum și o simulare care să arate cum s-ar putea modifica valoarea ratelor de împrumut și valoarea datoriei de credit în cazul unei scăderi a valorii monedei locale în raport cu moneda străină. Problema care trebuie rezolvată este dacă obligațiile de informare ale băncii menționate mai sus se aplică și consumatorului care, în temeiul educației sau a experienței sale profesionale, dispune deja de astfel de informații.
- 16 Potrivit instanței de trimitere, cerințele de informare nu au fost îndeplinite de către bancă față de reclamant. Situația a fost diferită pentru reclamantă, care, la momentul încheierii contractului, avea calificări profesionale înalte și experiență de lucru pentru banca pârâtă. De asemenea, aceasta a recunoscut că era familiarizată cu oferta băncii și era conștientă de riscul cursului de schimb valutar rezultat din împrumutul indexat în valută pe care îl contractase. Având în vedere acest lucru, instanța a încercat să stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13 impun comerciantului să ia în considerare consumatorul standard sau caracteristicile individuale ale persoanei în cauză atunci când îl informează pe consumator cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului.
- 17 Răspunsul la întrebarea de mai sus este relevant în soluționarea prezentei cauze. Presupunând că comerciantul are obligația de a furniza informații complete și inteligibile cu privire la caracteristicile contractului (în special cu privire la riscurile asociate încheierii contractului) fiecărui consumator, acest lucru poate însemna că instrucțiunile date de banca pârâtă ambilor reclamânți au fost insuficiente, ceea ce va implica faptul că în cazul ambilor reclamânți prevederile contractului vor fi ambigue și abuzive. Pe de altă parte, presupunând că domeniul de aplicare al obligațiilor de informare din partea comerciantului ar trebui să fie adaptat la fiecare consumator în parte, se poate ajunge la concluzia că dispozițiile contractuale analizate au fost de neînțeles și abuzive numai în raport cu reclamantul.
- 18 În ceea ce privește ultima, **cea de a patra întrebare preliminară**, care decurge din cea de a treia întrebare, având în vedere situația de fapt mai bună a reclamantei în comparație cu cea a reclamantului (nivelul de cunoștințe și experiență), instanța de trimitere are în vedere o hotărâre prin care să se constate că clauzele contractuale referitoare la impunerea riscului de schimb valutar în sarcina reclamantilor și care permiteau băncii să stabilească în mod liber cursul de schimb

⁷ A se vedea Hotărârea Curții din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, punctele 69 și 72-75.

au fost abuzive doar față de reclamant, nu și față de reclamantă. Acest lucru ar însemna că contractul de credit este nul numai în măsura în care se referă la reclamant (presupunând că, având în vedere recunoașterea acestor dispoziții contractuale ca beneficii principale, excluderea lor trebuie să conducă la nulitatea contractului). O astfel de soluție este admisibilă atât în dreptul intern, cât și în practica judiciară a instanțelor poloneze. Cu toate acestea, se pune întrebarea cu privire la conformitatea unei astfel de soluții cu dispozițiile Directivei 93/13 [în special articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1)]. Adoptarea soluției descrise, care este, fără îndoială, favorabilă reclamantului, ar pune, în același timp, reclamanta într-o situație și mai gravă decât în cazul în care contractul ar fi fost valabil în întregime în ceea ce privește ambii reclamânți (caz în care aceștia ar fi fost răspunzători în mod solidar față de bancă). Aceasta ar fi dus la faptul că reclamanta ar fi fost considerat în întregime responsabilă pentru îndeplinirea obligațiilor sale în temeiul contractului de credit. În consecință, exercitarea de către reclamant a drepturilor prevăzute de Directiva 93/13 ar avea consecințe nefavorabile pentru reclamantă, ceea ce ar încălca totuși Directiva 93/13.

- 19 O soluție alternativă, în conformitate cu Directiva 93/13, ar putea fi, potrivit instanței, aceea de a presupune că un contract poate fi declarat nul fie în raport cu toți consumatorii, fie nu poate fi declarat nul deloc. Cu toate acestea, o astfel de soluție pare a fi incorectă, deoarece ar însemna că drepturile unui consumator în temeiul Directivei 93/13 ar fi limitate doar din cauza poziției juridice diferite a unui alt consumator care este parte la același contract. În acest caz, drepturile consumatorului față de care clauzele contractuale sunt abuzive ar fi anulate fără temeiul juridic care stă la baza dispozițiilor Directivei 93/13.
- 20 A treia soluție posibilă se bazează pe o interpretare conformă cu dreptul Uniunii și reprezintă un compromis. Aceasta constă în declararea nulității contractului în ceea ce îl privește pe reclamant, reducând în același timp la jumătate toate plățile efectuate în cadrul contractului. Ca urmare, reclamanta și banca rămân părți la contract, în timp ce reclamantul nu ar fi obligat să plătească nicio rată de credit și, în același timp, ar avea dreptul la o cerere de rambursare a jumătate din ratele de credit plătite până în prezent. Caracterul de compromis al deciziei de mai sus constă în faptul că, pe de o parte, cererea reclamantului este satisfăcută și, în același timp, situația juridică a reclamantei nu este înrăutățită. Cu toate acestea, această soluție ridică o problemă în ceea ce privește articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE, deoarece intervenția Curții în conținutul contractului nu se limitează la declararea inexistenței clauzelor contractuale abuzive.
- 21 Potrivit celei de a patra soluții, care este în favoarea consumatorilor, dar care ridică îndoieli din punctul de vedere al principiului securității juridice, caracterul abuziv al clauzelor în ceea ce privește doar unul dintre consumatori atrage după sine nulitatea contractului în întregime. Această soluție exclude problemele legate de cele trei soluții descrise mai sus. În acest caz, pretențiile tuturor consumatorilor ar fi satisfăcute, deoarece aceștia cer în unanimitate ca contractul să fie declarat nul și acceptă consecințele care decurg din aceasta. Această soluție ar însemna că instanța de trimitere ar putea admite integral toate pretențiile reclamânților.

Potrivit instanței de trimitere, această soluție este optimă și asigură ambilor reclamanți protecția prevăzută de Directiva 93/13.

- 22 În consecință, instanța de trimitere propune un răspuns afirmativ la primele trei întrebări. În schimb, în ceea ce privește a patra întrebare, instanța de trimitere propune să se răspundă că constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale în raport cu cel puțin unul dintre consumatorii care sunt parte la contractul cu comerciantul înseamnă că această clauză trebuie să fie considerată abuzivă și în raport cu toate celelalte părți la contract și, în cazul în care contractul nu poate fi executat fără această clauză, acesta provoacă nulitatea contractului în raport cu toate părțile sale.

DOCUMENT DE LUCRU